

Zhrnutie plnenia čiastkových cieľov Koncepcie boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024 za monitorované obdobie rokov 2020 až 2021

I.

Zaistenie ochrany základov demokratického právneho štátu a jeho hodnôt vrátane bezpečnosti obyvateľov pred konaním osôb alebo hnutí obhajujúcich extrémistické ideológie

Primárnym účelom prvého čiastkového cieľa Koncepcie boja proti radikalizácii a extrémizmu do roku 2024 (koncepcia) bolo prostredníctvom monitorovacej a analytickej činnosti prispieť k presnejšiemu poznaniu radikálnej a extrémistickej scény v SR, na čo priamo nadväzoval jeho sekundárny účel, a teda prehodnotenie existujúcich legislatívnych úprav a efektívnejšie cielenie prijímaných opatrení zameraných na ochranu demokratického právneho štátu a ochranu zdravia a bezpečnosti obyvateľstva.

Slovenská informačná služba (SIS) v rokoch 2020 a 2021 priebežne zameriavala svoju spravodajskú pozornosť na identifikovanie a vyhodnocovanie konaní podnecujúcich radikalizáciu a extrémizmus, či iné prejavy intolerancie, ktoré následne poskytovala domácim zákonným recipientom.

V dôsledku pandémie vírusu COVID-19 venovala zvýšenú spravodajskú pozornosť prioritne aktivitám prívržencov slovenskej pravicovo-extrémistickej (PEX subjekty) scény, ktorí tému pandémie a jej negatívne dopady prejavujúce sa zvýšenou polarizáciou spoločnosti využívali na svoje vlastné zviditeľnenie sa a dosahovanie politických cieľov (napr. zvyšovanie voličskej/členskej základne). V tomto kontexte SIS monitorovala nielen prejavy založené prevažne na konšpiračných teóriách a hoaxoch spochybňujúcich vážnosť tohto ochorenia, ale aj prejavy PEX subjektov zamerané na kritiku prijímaných protipandemických opatrení vládou SR vrátane verejných výziev k občianskej neposlušnosti. SIS venovala spravodajskú pozornosť aj nátlakovým/násilným aktivitám PEX subjektov, ktorými podporovali občianske iniciatívy zamerané proti prijímaným protipandemickým opatreniam.

Súčasťou spravodajskej činnosti SIS bolo aj identifikovanie a vyhodnocovanie kontaktov slovenskej extrémistickej scény na obdobné zahraničné subjekty a s tým súvisiaca medzinárodná spolupráca SIS vo forme výmeny operatívnych poznatkov a analytických hodnotení, ako aj monitorovanie vývoja nových trendov na zahraničnej PEX scéne, na ktorej sa výraznejšie presadzovali online PEX hnutia propagujúce násilné presadzovanie PEX ideológie (napr. tzv. akcelerationizmus). Tieto nové ideológie nachádzajú odozvu predovšetkým u mladej generácie, a to najmä vďaka ich propagande sofistikovane šírenej vo virtuálnom priestore.

Medzi hlavné činnosti Národnej kriminálnej agentúry Prezídia Policajného zboru (NAKA P PZ) na úseku boja proti extrémizmu patrí predovšetkým odhaľovanie a vyšetrovanie tohto druhu trestnej činnosti. Pri plnení úlohy gestora boja proti extrémizmu a boja proti terorizmu protiteroristická centrála zameriavala svoju činnosť predovšetkým na získavanie, analýzu, vyhodnocovanie a využívanie informácií týkajúcich sa prejavov protiprávneho konania extrémistického alebo teroristického charakteru a to najmä z otvorených zdrojov, monitorovania verejnej internetovej siete a podnetov zo strany verejnosti.

Príloha č. 1

Z dlhodobého monitoringu možno badať zvýšenú opatrnosť online užívateľov v rámci komunikácie v online priestore a to predovšetkým na sociálnych sieťach, ako aj ďalšie problémy aplikačnej praxe, na ktoré má snahu reagovať pripravovaná novela Trestného zákona. Ministerstvo spravodlivosti Slovenskej republiky (MS SR) v rámci prebiehajúceho legislatívneho procesu navrhuje viaceré zmeny týkajúce sa boja proti extrémizmu a nenávisťných prejavov, ktoré vychádzajú priamo z problémov vznikajúcich pri právnej kvalifikácii konania zakladajúceho spáchanie trestného činu s osobitným motívom, ako aj z podnetov členiek a členov Výboru pre predchádzanie a elimináciu rasizmu, xenofóbie, antisemitizmu a ostatných foriem intolerancie. Reaguje tým aj na situáciu spôsobenú pandémiou vírusu COVID-19 a z nej vyplývajúcu potrebu rozšírenia ochrany záujmov chránených Trestným zákonom, a to vrátane lekárskeho personálu, príslušníkov bezpečnostných zložiek, novinárov, ale aj zamestnancov podnikov poskytujúcich tovary a služby potrebné pre každodenný život. V tomto kontexte sa navrhuje doplnenie nových skutkových podstát súvisiacich s nepravdivými informáciami a nenávisť vzbudzujúcim podnecovaním. Je potrebné zdôrazniť, že sa jedná o stále prebiehajúci legislatívny proces, a nie je teda s určitosťou možné povedať, či navrhované zmeny vstúpia v nadchádzajúcom období do platnosti.

Vojenská polícia aj v sledovanom období vykonávala v oblasti boja proti extrémizmu kontrolnú činnosť zameranú aj na prejavy extrémizmu v rámci oblasti vojenskej disciplíny a poriadku a to nielen vo vojenských objektoch, ale aj na verejnosti. Zároveň pokračovala v monitorovaní a vyhodnocovaní extrémizmu a rasizmu v miestach prebiehajúcich vojenských operácií medzinárodného krízového manažmentu.

Na pôde Ministerstva kultúry Slovenskej republiky (MK SR) vznikla v roku 2021 medzirezortná pracovná skupina za účelom zvýšenia informovanosti a prepojenosti jednotlivých rezortov pri riešení problémov súvisiacich s prenikaním manipulatívnych svetonázorových a spirituálnych skupín do sféry ochrany práv detí. Funguje na princípe výmeny informácií a hľadania možností spolupráce pri riešení problémov vyplývajúcich z rôznosti metodologických materiálov týkajúcich sa náboženských otázok so zameraním na práva detí, a taktiež pri riešení otázky alternatívneho vzdelávania s náboženským pozadím a prenikaním manipulatívnych svetonázorových a spirituálnych skupín do vyučovacích procesov škôl. V tomto ohľade vznikla potreba na posilnenie vyhodnocovania takýchto aktivít, na základe ktorej Ministerstvo školstva, vedy, výskumu a športu Slovenskej republiky (MŠVVŠ SR) vytvorilo katalóg vzdelávania tretími stranami v školách.

Centrum vedecko-technických informácií SR¹ (CVTI SR) realizuje dlhodobo (od roku 2016) výskumy a prieskumy zamerané na zistenie názorov, postojov, informovanosti a osobných skúseností žiakov základných a stredných škôl ich rodičov a pedagógov na problematiku extrémizmu, rasizmu a diskriminácie. Okrem toho podrobnejšie skúma aj otázky ľudských práv, ich rešpektovania a vzdelávania v školskom aj rodinnom prostredí.

¹ Centrum vedecko-technických informácií SR. *Vzdelávanie a rešpektovanie ľudských práv v škole a v rodine*. 2021. Výstupné správy sú dostupné na internete: https://www.cvtsr.sk/buxus/docs/prevenicia/Vyskumy_prieskumy_a_analyzy/Vzdelavanie_a_respektovanie_LP_v_skole_a_rodine_2021.pdf

II.

Posilnenie demokratickej kultúry v spoločnosti zvyšovaním povedomia o ľudských právach a odbúraním negatívnych stereotypov

Ako bolo komunikované pri samotnej tvorbe koncepcie, primárny apel celospoločenského prístupu k predchádzaniu extrémistického konania by mal byť kladený na zvyšovanie ľudsko-právneho vedomia verejnosti a vybraných cieľových skupín za účelom odbúravania negatívnej stereotypizácie vnímania menšín a následného predchádzania nenávisťným konaniam v reálnom, ale aj online priestore. Za týmto účelom v monitorovanom období prebehli rôzne vzdelávacie a osvetové aktivity realizované ústrednými orgánmi štátnej správy a mimovládnymi organizáciami.

V oboch rokoch sa pokračovalo v špecializovaných kaskádovitých vzdelávaniach Úradu pre demokratické inštitúcie a ľudské práva OBSE pre prokurátorov (školenie o trestných činoch z nenávisti pre prokuratúru a súdy z anglického PAHCT) a príslušníkov Policajného zboru (vzdelávanie pre orgány presadzovania práva v boji proti trestným činom z nenávisti z anglického TAHCLE) vo veciach trestných činov motivovaných nenávisťou, v rámci ktorých sa oboznámili so špecifickými atribútmi trestných činov motivovaných nenávisťou v zmysle platného medzinárodného a regionálneho právneho rámca a ich aplikačnou praxou v podmienkach SR. MS SR zrealizovalo taktiež špecializované celoslovenské podujatia tematicky zamerané na slobodu prejavu ako jedného zo základných pilierov demokracie, jej uplatňovanie a limity v demokratickom a právnom štáte, s osobitným akcentom na nenávisťné prejavy v prostredí internetu, ich trestnoprávne a iné právne dôsledky a súvislosti. Sloboda prejavu je v podmienkach internetového prostredia takpovediac neobmedzená, absolútna. Z pohľadu práva je však takýto stav značne problematický. Ústavou garantované práva a slobody okrem slobody prejavu zahŕňajú totiž aj také práva, ako je právo na súkromie, či právo na zachovanie ľudskej dôstojnosti, osobnej cti, dobrej povesti a na ochranu mena. V prostredí internetu je preto samozrejmé, že ku kolízii týchto práv musí dôjsť. Okrem toho, v dôsledku neobmedzenej možnosti slobody prejavu je internet tiež živnou pôdou pre šírenie rôznorodých nenávisťných prejavov, ktoré v konečnom dôsledku naplňujú až znaky skutkových podstat trestných činov.

Zvyšovaniu povedomia príslušníkov Vojenskej polície s cieľom upriamiť pozornosť na elimináciu prejavov extrémizmu, rasizmu a xenofóbie sa aktívne venovalo Ministerstvo obrany Slovenskej republiky v spolupráci s NAKA P PZ a so Slovenským národným strediskom pre ľudské práva (SNSLP).

Odborné vzdelávanie poslucháčov stredných odborných škôl Policajného zboru bolo posilnené v rámci predmetu právo o problematiku trestných činov z nenávisti školiteľmi Policajného zboru (PZ). V otázkach azylu a migrácie realizoval Migračný úrad Ministerstva vnútra SR prednášky nielen pre poslucháčov stredných odborných škôl, ale aj pre študentov tlmočníctva a prekladateľstva na Univerzite Mateja Bela v Banskej Bystrici. V rámci osvetovej činnosti bola priblížená aj téma azylu a migrácie v kontexte nenávisťných postojov zo strany spoločnosti, ako aj o globálnych výzvach migrácie, pred ktorými stojíme. Boju s protirómskym rasizmom za účelom odstránenia negatívnych stereotypov a generalizovania vlastností

príslušníkov rómskej minority na Slovensku sa v sledovanom období venoval Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity s NAKA P PZ, ktorí spoločne realizovali školenia a periodické kampane v rámci národných projektov *Komunitné služby v mestách a obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunit* a *Terénna sociálna práca a terénna práca v obciach s prítomnosťou marginalizovaných rómskych komunit II*.

Počas pandémie realizoval Štátny pedagogický ústav viacero vzdelávacích aktivít zameraných na zvyšovanie povedomia učiteľov a žiakov o radikalizme, extrémizme, podpore tolerancie a nediskriminácie v spoločnosti, ako aj školenia školiteľov v oblasti ľudských práv a demokratického občianstva. V spolupráci s Organizáciou spojených národov a mimovládnu organizáciou ZARA so sídlom vo Viedni bol zrealizovaný aj workshop cielený na rozvoj profesijných kompetencií v oblasti zvyšovania mediálnej gramotnosti súvisiacej s bojom proti nenávisti v online priestore. Na posilnenie mediálnej gramotnosti, prácu s informáciami a faktami, či najčastejšie chyby pri argumentácii s prepojením na rozvoj kritického myslenia a mediálnej gramotnosti detí v predškolskom veku sa zamerával špecializovaný webinár pre učiteľky a učiteľov materských škôl. V roku 2021 Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie nahral a odvysielal viacero podcastov s názvom „*Nahlas o deťoch*“² so zameraním na radikalizačný proces a prevenciu extrémizmu na školách. Metodicko-pedagogické centrum³ prierezovo zahrnuje do vzdelávania pre pedagogických a odborných zamestnancov škôl, školských zariadení a zariadení sociálnej pomoci na území SR témy ľudských práv so zameraním na problematiku extrémizmu, ale aj mediálnu výchovu s cieľom osvojiť si stratégie bezpečného zaobchádzania s rôznymi druhmi médií, aby mohli túto problematiku implementovať do edukácie konkrétnej reality žiakov v triede. MŠVVŠ SR taktiež priebežne pracuje na analýze didaktických prostriedkov dostupných a používaných na hodinách občianskej náuky, ktorej výsledkom budú odporúčania na obsahové zmeny v edukačných publikáciách, ako aj objasnenie pojmov súvisiacich s extrémizmom, konkrétne úlohy s apelom na rozvoj kritického myslenia a schopnosti zaujať argumentačne podložené stanoviská.

V rámci osvetových aktivít prepojených na výzvy na boj s dezinformáciami reagovalo Ministerstvo investícií, regionálneho rozvoja a informatizácie Slovenskej republiky (MIRRI SR) samostatne alebo v spolupráci s partnermi na negatívne vplyvy online prostredia a na spoločnosť ako takú, vrátane mládeže, práve s cieľom zvyšovať informačnú a digitálnu gramotnosť. Na túto snahu nadväzovala aj tvorba *Akčného plánu ochrany detí pred násilím v digitálnom priestore* v gescii Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky (MPSVR SR) a boli zahájené prípravy *Národnej stratégie digitálnych zručností SR* v réžii MIRRI SR.

² <https://vudpap.sk/podcasty/nahlas-o-detoch/>

³ MPC vydáva odborný-metodický časopis *Pedagogické rozhľady* pre pedagogických zamestnancov a odborných zamestnancov základných a stredných škôl. Archív článkov je dostupný na linku: <https://archiv.mpc-edu.sk/sk/casopis/pedagogicke-rozhlady/uvod>.

Mimovládne organizácie pôsobiace na území SR významne dopĺňajú činnosti ústredných orgánov štátnej správy osvetovými aktivitami a terénnou činnosťou. Zároveň sa podieľajú na prenose dobrej praxe zo zahraničia do lokalít významne ohrozených radikalizáciou a extrémizmom. **Mládež ulice** sa dlhodobo venuje preventívnym a intervenčným aktivitám s mladými ľuďmi v rámci univerzálnej prevencie prostredníctvom nízkoprahového programu pre deti a mládež, kde s mladými ľuďmi spoločne otvárajú témy spojené s mediálnou gramotnosťou a rozpoznávaním hoaxov, ale aj tomu, ako napríklad funguje extrémistická propaganda. Na národnej úrovni Mládež ulice v monitorovaných rokoch úzko spolupracovala s Výskumným ústavom detskej psychológie a patopsychológie na tvorbe odborných postupov pre odborných zamestnancov a pedagogických zamestnancov s názvom „*Prejavy radikalizácie a extrémizmu v edukačnom a poradenskom procese*“. V spolupráci so zahraničnými partnermi zo Slovinska, Talianska a Portugalska realizovali projekt (De)radical a mechanizmu KA2 Strategické partnerstvá tréningový modul pre pracovníkov s mládežou, učiteľov a preventistov, ktorí pracujú s mladými ľuďmi ohrozenými radikalizáciou, lebo chceli túto tému v rámci práce s mládežou cielenejšie adresovať.

Napriek tomu, že činnosť **Úradu splnomocnenca vlády SR pre rozvoj občianskej spoločnosti** nie je primárne zameraná na boj proti extrémizmu, súčasťou programu pravidelného podujatia s názvom „*Týždeň otvoreného vládnutia*“ vysielaného online na YouTube kanáli OGP Slovensko bola v roku 2020 podpora diskusie v podobe prezentácie **OZ Pomáhame druhým** pod názvom „*Svet vedený stredoškólakmi, alebo ako bojovať s extrémizmom bez násilia*“, a panelová diskusia na tému „*Demokracia a jej obrana: Ako sme na tom?*“ za účasti predstaviteľov **Amnesty International na Slovensku, Centra komunitného organizovania** a advokáta venujúceho sa ochrane ľudských práv, Michala Davalu.

Nadácia otvorenej spoločnosti Bratislava (OSF) začala v roku 2021 s realizáciou piateho ročníka programu „*Otvorené školy*“. Jeho cieľom je prostredníctvom systematickej práce s učiteľmi a učiteľkami intenzívneho rovesníckeho vzdelávania, ktorého sa zúčastňujú deti a mladí ľudia počas celého školského roka, podporovať demokratické prostredie na školách, výchovu k aktívnemu občianstvu a prácu žiackych parlamentov. Týmto programom sa OSF snaží podporovať aktívnu a zmysluplnú participáciu žiakov na chode školy, vytvárať predpoklady udržateľného fungovania orgánov žiackej školskej samosprávy, pôsobiť preventívne a napomáhať tak predchádzaniu možným sociálno-patologickým javom a radikalizácii detí a mladých ľudí. Počas celého trvania realizácie programu OSF úzko spolupracuje so žiackymi parlamentmi, ich koordinátormi a koordinátorkami, ako aj s vedením jednotlivých škôl.

Nielen školské prostredie, ale aj voľnočasové kluby boli v hodnotenom období cieľovou skupinou odboru prevencie kriminality kancelárie ministra vnútra SR, ktorý prostredníctvom **Informačných kancelárií pre obete trestných činov** a v spolupráci s odborníkmi z mimovládneho sektora zrealizoval stovky webinárov a besied pre deti a mládež naprieč celým Slovenskom zameraných na nenávisťné prejavy, mediálnu gramotnosť – hoaxy, dezinformácie a falošné správy.

Dôležitý krok urobilo MK SR, ktoré v spolupráci s Radou pre vysielanie a retransmisii predložilo do legislatívneho **procesu návrh zákona o mediálnych službách a o zmene a doplnení niektorých zákonov** (ďalej len „zákon o mediálnych službách“), ktorý má nahradiť zákon č. 308/2000 Z. z. o vysielaní a retransmisii a o zmene zákona č. 195/2000 Z. z. o telekomunikáciách v znení neskorších predpisov a zákon č. 220/2007 Z. z. o digitálnom vysielaní programových služieb a poskytovaní iných obsahových služieb prostredníctvom digitálneho prenosu a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Primárnym dôvodom na predloženie novej právnej úpravy je transpozícia revidovanej smernice o audiovizuálnych mediálnych službách a tiež potreba rozsiahlej rekodifikácie predmetnej oblasti, ktorá bude zohľadňovať poznatky a požiadavky aplikačnej praxe. **Jedným z hlavných cieľov novej právnej úpravy je ochrana maloletých, ako aj širokej verejnosti pred obsahmi poskytovanými vysielateľmi alebo poskytovateľmi audiovizuálnych mediálnych služieb na požiadanie, ktoré sú spôsobilé podnecovať k násiliu, nenávisti a terorizmu.** Ochrane ľudskej dôstojnosti a ľudskosti a ochrane maloletých je venovaná celá samostatná časť návrhu zákona o mediálnych službách. Významnou zmenou oproti súčasnej právnej úprave je návrh na rozšírenie kompetencií národného regulátora o možnosť rozhodnúť o zamedzení šírenia tzv. nelegálneho obsahu šíreného na platforme na zdieľanie obsahu. Nelegálnym obsahom sa pritom rozumie obsah naplňajúci znaky detskej pornografie alebo extrémizmu, obsah podnecujúci alebo schvaľujúci konanie naplňajúce znaky niektorého z trestných činov terorizmu, obsah naplňajúci znaky trestného činu popierania a schvaľovania holokaustu, zločinov politických režimov a zločinov proti ľudskosti, trestného činu hanobenia národa, rasy a presvedčenia alebo trestného činu podnecovania k národnostnej, rasovej a etnickej nenávisti a v neposlednom rade obsah, ktorý je zjavne nepravdivou informáciou spôsobilou vyvolať závažné následky v podobe ohrozenia životov, zdravia ľudí, národnej bezpečnosti, verejného poriadku a pod.

V snahe prispieť k odstraňovaniu negatívnej stereotypizácie Rómov a protirómskeho rasizmu vypracoval v roku 2021 **Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity** *Stratégiu rovnosti, inklúzie a participácie Rómov do roku 2030*, ktorá bola schválená uznesením vlády SR č. 181/2021 a obsahuje niekoľko akčných plánov, napr. *Akčný plán Prioritnej oblasti Boj s protirómskym rasizmom a podpora participácie na roky 2022 – 2024*.

III.

Obnova dôvery v inštitúcie a podpora nahlasovania protiprávneho konania

Obnova dôvery v inštitúcie je náročnou, ale nesmierne potrebnou úlohou ako vládnych predstaviteľov, tak aj jednotlivých štátnych inštitúcií. Práve pozitívne konanie, ktorému sú občania zo strany štátnych zamestnancov vystavovaní, slúži k postupnému prinavracaniu dôveryhodnosti a spoľahlivosti štátu v očiach verejnosti. Aj preto rozširovanie odborných vedomostí štátnych zamestnancov o problematike radikalizácie, extrémizmu a diskriminačného správania založeného na rasovej, etnickej, národnostnej alebo náboženskej neznášanlivosti, osvetová činnosť vo vzťahu k verejnosti a vytváranie takých podmienok, ktoré prispievajú k obnove dôvery obyvateľstva v demokratické inštitúcie v hodnotenom období, aj napriek pandémie, postupne naberali na sile.

Zrealizované boli viaceré **školiace aktivity zamerané na ochranu obetí trestných činov s apelom na práva obzvlášť zraniteľných obetí**, medzi ktoré patria aj detské obeť a obeť niektorého z trestných činov proti ľudskej dôstojnosti, či trestných činov terorizmu. Justičná akadémia zrealizovala odborné vzdelávania sudcov, súdnych úradníkov a prokurátorov v oblasti ochrany a práv obetí, ako aj procesných záruk v trestnom konaní. So SNSLP nadviazalo odbornú spoluprácu v otázkach extrémizmu, intolerancie a iných závažných foriem diskriminácie aj MPSVR SR, ktorého lektori sa počas dvojdnového aktualizácie špecializačného kompetenčného vzdelávania zamerali na zvyšovanie odbornosti inšpektorov práce – špecialistov na diskrimináciu. Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre rómske komunity pokračoval v súčinnosti s inšpektorátmi práce na základe príslušných podaní Rómov aj v sledovanom období a okrem iného začal s realizáciou programov a školení pre zamestnávateľov o metódach rozpoznávania a riešenia diskriminácie a jej základných príčin vrátane protirómskeho rasizmu a zaujatosti.

Odbor prevencie kriminality kancelárie ministra vnútra SR zorganizoval v spolupráci s Centrom odborných znalostí EÚ pre obeť terorizmu a zainteresovanými rezortmi multidisciplinárne špecializované školenie „*Pomoc obetiam terorizmu*“. Cieľovou skupinou boli zamestnanci informačných kancelárií pre obeť trestných činov a predmetom zamerania boli nielen práva a potreby týchto obetí, ale aj dostupné konzulárne a asistenčné možnosti v prípade potreby pre občanov SR v zahraničí. **Liga za ľudské práva** zrealizovala v spolupráci s odborom webinár s názvom „*Pomoc obetiam nenávisťných trestných činov z radov cudzincov, utečencov a ľudí s islamským vierovyznaním*“ a v spolupráci s Akadémiou Policajného zboru v Bratislave seminár pre študentov zameraný na nenávisťné trestné činy. MS SR v decembri 2021 Lige za ľudské práva udelilo akreditáciu na novú službu – „*Program pomoci obetiam*“, v rámci ktorého majú **obeť nenávisťných trestných činov**, najmä z radov cudzincov a utečencov, možnosť vyhľadať bezplatnú právnu a sociálnu pomoc, prípadne psychologickú podporu.

Aktívna komunikácia s verejnosťou bola zabezpečovaná **oficiálnym účtom Polície SR na sociálnej sieti Facebook**, prostredníctvom ktorého sa počas celého monitorovaného obdobia podieľali na vyvracaní hoaxov a dezinformácií priamo aj nepriamo spojených s pandémiou vírusu COVID-19, čím prispievali k scitlivovaniu verejného diškurzu, nakoľko aj vplyvom dezinformácií dochádzalo nielen k verbálnym, ale aj k fyzickým útokom voči obyvateľom SR a radovým predstaviteľom štátnych inštitúcií. Túto tému spracoval odbor komunikácie a prevencie Prezídia PZ a výstupy zverejnil v oficiálnej „*Správe PZ o dezinformáciách na Slovensku v roku 2021*“. Zároveň je potrebné zdôrazniť, že priamy spôsob komunikácie s verejnosťou s využitím sociálnych sietí poskytol rady a postupy k nahlasovaniu trestnej činnosti a s určitosťou prispel k posilneniu dôveryhodnosti polície v očiach verejnosti.

MK SR pokračovalo vo **vzdelávacích seminároch pre cirkvi a náboženské spoločnosti v oblasti prevencie a vyrovnávania sa s extrémizmom v kontexte ľudských práv**. V rámci systematického celoživotného vzdelávania pracovníkov registrovaných cirkví a náboženských spoločností, ktorí majú pri výkone svojho povolania vplyv na predchádzanie extrémizmu, MK SR v roku 2020 vydalo v spolupráci s Pedagogickou fakultou Trnavskej univerzity zborník príspevkov (dostupný v elektronickej aj fyzickej podobe) k medzinárodnej konferencii

„*Alternatívna religiozita a vzdelávanie*“, nakoľko fyzické podujatie muselo byť kvôli pandémie zrušené. Cirkevný odbor MK SR zrealizoval pre Centrum pedagogicko-psychologického poradenstva v Prešove odborné webináre na tému negatívne pôsobenie náboženských skupín pre cieľovú skupinu školských psychológov, pedagógov a iných odborných zamestnancov viaceré. Ďalej sa v roku 2021 podieľal na organizovaní odborného online seminára s názvom „*Prevenca vybraných sociálnopatologických javov*“ (prevencia v oblasti radikálnej religiozity) s Národným osvetovým centrom, ktorý bol určený pracovníkom kultúry a poradenským pracovníkom v rezorte školstva, pracovníkom cirkví a náboženských spoločností, ako aj iným realizátorom sociálnej prevencie v praxi. Do vzdelávania v otázkach náboženského extrémizmu MK SR realizovalo prednášky na Filozofickej fakulte Univerzity Komenského v Bratislave a na Pedagogickej fakulte Trnavskej univerzity.

V hodnotenom období bolo podporených viacero projektov občianskej spoločnosti. MS SR každoročne poskytuje **dotácie zamerané na presadzovanie, podporu a ochranu ľudských práv**, v rámci ktorých pravidelne podporuje aj projekty zamerané na boj proti radikalizácii a extrémizmu, podporu sociálnej inklúzie na lokálnej úrovni pre ochranu najviac ohrozených komunít a vzdelávanie k ľudským právam a ďalším témam obsiahnutých v koncepcii, vrátane práce so zradikalizovanou mládežou a s ďalšími bližšie špecifikovanými cieľovými skupinami. MŠVVŠ SR taktiež realizovalo v rámci podpory sociálnej inklúzie na lokálnej úrovni pre ochranu najviac ohrozených komunít projekty (okrem dotácií to boli aj rozvojové projekty a príspevky na špecifiká) s aktivitami zameranými na posilnenie inklúzie a spolupráce žiakov, na kritické myslenie a hodnotovú výchovu.

Napriek pandémie sa v rokoch 2020 a 2021 podarilo organizáciám vo vecnej pôsobnosti MK SR, ale aj ďalšími organizáciám a inštitúciami zorganizovať množstvo edukačných projektov, výstav, prednáškových cyklov a podujatí, ktorých hlavným cieľom bola podpora rozmanitosti kultúrnych prejavov, nediskriminácie, tolerancie a prevencia negatívnych spoločenských javov vrátane extrémizmu a radikalizácie. Išlo napríklad o výstavný projekt „*Košer – známy vs. neznámy*“, ktorý vznikol v spolupráci s hlavným bratislavským rabinom Baruchom Myersom a s podporou Židovskej náboženskej obce Bratislava; špecializovanú výstavu „*Židovskí architekti v Žiline*“ organizovanú Považským múzeom v Žiline, Trnavskou univerzitou a mestom Žilina. Slovenská národná galéria v roku 2021 iniciovala spoločensky angažovaný projekt s názvom „*Inkluzívne umenie a kultúra*“, ktorého cieľom bolo tematizovať a zviditeľňovať citlivé témy súčasnosti prostredníctvom výtvarného umenia, a podporiť spoločenskú diskusiu. Štátna vedecká knižnica v Prešove zrealizovala prednášky na tému „*Rómske fašiangové tradície* (predškolská príprava detí v komunitných centrách); Štátna vedecká knižnica v Košiciach začala budovať špecializovanú databázu ROMANO o živote Rómov, ktorá obsahuje bibliografické záznamy zo slovenskej a zahraničnej periodickej tlače v rôznych svetových jazykoch. Zrealizované boli aj prednášky „*Critical Thinking for Educated Mind*“ určené študentom, prezentujúce nástroje kritického myslenia a využívajúce akademickú analýzu textov a dokumentárnej filmovej tvorby.

Nadácia Milana Šimečku pokračovala v školeniach k nástroju „*Stories that Move*“ určeného pre učiteľky a učiteľov v rámci formálneho aj neformálneho vzdelávania v programe

zameranom na prácu v triedach v otázkach diskriminácie, rozmanitosti, predsudkov, hodnôt a identity. Taktiež pracovali so stredoškolskou mládežou na zážitkovom vzdelávaní v rámci projektu „*Nechajte ma byť takou, aká som*“ – príbeh Anny Frankovej.

Výchovu k digitálnemu občianstvu detí a mládeže aktívne vykonávala aj nezisková organizácia **DigiQ**, ktorej cieľom je prostredníctvom seminárov a interaktívnych webinárov vybaviť mladých zručnosťami a podporiť ich toleranciu a porozumenie. Pri svojej činnosti kladú dôraz na elimináciu hlavných zdrojov trestných činov z nenávisti, nenávistných prejavov už v ich zárodku a zabrániť tomu, aby bol verejný diskurz na sociálnych sieťach zasiahnutý tzv. „hejtom“. V roku 2021 zorganizovala v spolupráci s partnermi sériu konferencií „*(Ne)bezpečne v sieti*“ pre pedagogických aj nepedagogických zamestnancov a pokračovala v monitorovaní nezákonných prejavov v rámci spolupráce s NAKA P PZ a Ministerstvom vnútra Slovenskej republiky (MV SR).

V sledovanom období bol knižničný fond Slovenskej národnej knižnice rozšírený o 53 publikácií z oblasti boja proti extrémizmu a radikalizmu. Časť získaných knižničných jednotiek je voľne prístupná používateľom knižnice v priestoroch Univerzálnej študovne. Slovenské národné divadlo v novembri 2020 uviedlo operné libreto „*Denník Anny Frankovej*“. Taktiež tanečné divadlo Ifjú Szivek realizovalo tanečno-divadelnú inscenáciu (naživo aj online) s názvom „*Vyvlastnenie*“, ktorá sa venovala témam segregácie, deportácie, násilného presídľovania a výmeny obyvateľstva. Divadlo Pôtoň Bátovce realizovalo projekt pre školy s názvom „*Psota na Slovensku*“, orientovaný na otázky extrémizmu a migrácie.

Problematike extrémizmu sa dlhoročne venuje **Centrum komunitného organizovania**, ktoré sa prostredníctvom projektu „*Školy za demokraciu*“ snaží systematicky pracovať so ZŠ a SŠ v Banskobystrickom samosprávnom kraji na problematike radikalizácie mladých ľudí a neporozumenia dôležitosti role občianskej spoločnosti v tomto ohľade. Pod záštitou prezidentky Slovenskej republiky Zuzany Čaputovej, verejnej ochrankyne práv Márie Patakyovej, predsedu Banskobystrického samosprávneho kraja Jána Luntera, primátora mesta Banská Bystrica Jána Noska, rektora Univerzity Mateja Bela Vladimíra Hladlovského, dekana Fakulty politických vied a medzinárodných vzťahov Branislava Kováčika sa v novembri 2021 uskutočnil v poradí už VIII. ročník podujatia s ambíciou spájať akademickú, politickú a občiansku verejnosť s názvom **Human Forum 2021**, ktorého hlavnou ambíciou bolo vytvoriť priestor pre vyjadrenie názorov a argumentov na tému posilňovania lokálnych demokracií ako prevencii nárastu extrémizmu v spoločnosti.

Centrum pre výskum etnicity a kultúry pokračovalo vo vydávaní kritického magazínu „*Menšinová politika na Slovensku*“, v rámci ktorého okrem iných spoločenských tém spracovali v čase pandémie vysoko aktuálnu problematiku karanténizácie rómskych osád a dosah tohto rozhodnutia na dôveru Rómov voči verejným inštitúciám. Publikované boli aj analýzy a výskumné práce s názvom „*Cudzie nechceme, svoje si nedáme - postoje majoritnej populácie k migrácii a cudzincom na Slovensku*“, ktoré poukazujú na rezervovaný postoj Slovákov k cudzincom a pretrvávajúci pocit ohrozenia migráciou.

Rímskokatolícka cirkev sa v sledovanom období venovala témam bratstva a sociálneho priateľstva, ktoré sú silno prítomné v encyklike pápeža Františka z roku 2020 s názvom *Fratelli tutti*. Na tieto trendy a iniciatívy reagovala Konferencia biskupov Slovenska vo vyhlásení k parlamentným voľbám 2020, ktorým vyzvala občanov k účasti, ale tiež **vystriehala pred podnecovaním nepriateľstva, radikálnymi riešeniami** a konštatovala, že krajina potrebuje konštruktívne prístupy, ktoré majú skutočnú perspektívu.

Evanjelická cirkev augsburského vyznania na Slovensku zorganizovala viacero podujatí, medzi nimi napríklad výstavy k projektu „**Prázdna stolička**“, ktorý vznikol pri príležitosti vydania „*Židovského kódexu*“ dňa 9. septembra 1941, ako aj projekt s názvom „**Make a difference – give the dignity**“ (Buď zmenou – daruj dôstojnosť) spolufinancovaný z Európskeho zboru solidarity, ktorým poukazovali na hodnotu a dôstojnosť starého človeka a na správny prístup k seniorom s rôznym druhom zdravotného postihnutia.

IV.

Podpora deradikalizácie, spoločenskej integrácie a sociálnej prevencie

Posilnenie inklúzie a integrácie menších prichádzajúcich na Slovensko bolo umocnené **novelou zákona č. 480/2002 Z. z. o azyle a o zmene a doplnení niektorých zákonov**, ktorou bola zavedená úprava prvotnej integrácie azylantov a cudzincov, ktorým sa poskytuje doplnková ochrana do spoločnosti. V rámci prvotnej integrácie sa bude nielen azylantom ale aj cudzincom s poskytnutou doplnkovou ochranou poskytovať najmä jednorazový príspevok vo výške 1,5 násobku životného minima pre jednu plnoletú fyzickú osobu, ako aj integračný príspevok vo výške 1,75 násobku životného minima po dobu 6 mesiacov od prvého udelenia azylu alebo poskytnutia doplnkovej ochrany. MV SR zabezpečí v súlade s novelou taktiež poskytovanie sociálneho a psychologického poradenstva, alebo iné poradenstvo a kurz kultúrnej orientácie na základe jeho individuálnych potrieb spravidla po dobu 12 mesiacov od udelenia azylu alebo poskytnutia doplnkovej ochrany a kurz základov slovenského jazyka.

Migračný úrad MV SR v roku 2021 aktualizoval a zabezpečil dotlač publikácie „*Nový štart v Slovenskej republike*“ v jazykových mutáciách angličtina, francúzština a arabčina v rámci národného projektu „*Budovanie kapacít v oblasti azylu*“ financovaného z Fondu pre azyl, migráciu a integráciu (AMIF). Ďalšie aktivity zamerané na podporu sociálnej inklúzie a súdržnosti migrantov na národnej a lokálnej úrovni, ako aj aktivity zamerané na elimináciu extrémistických a nenávisťných útokov voči cudzincom v rámci tohto operačného programu navrhlo a realizuje samostatne alebo v spolupráci s MPSVR SR. Predmetné aktivity sa orientujú aj na ľudí s migrantským pôvodom a ich rodinných príslušníkov.

Vzdelávanie pre **športové kluby** aj v hodnotenom období zabezpečovali najmä národné športové zväzy, ktoré zastrešujú jednotlivé športy. Súčasťou vzdelávania športových odborníkov je aj výchova k ľudským právam v oblasti športu, k ochrane detí v športe (vrátane šikany), boj proti negatívnym javom športu ako je doping, manipulácia športových súťaží, násilnosti na štadiónoch. Súčasťou vzdelávania je však aj potláčanie možných prejavov diskriminácie, extrémizmu a radikalizácie v športe. Nakoľko spomínané negatívne javy sa najviac prejavujú vo futbale, najväčšiu aktivitu v tejto oblasti vykazoval v rokoch 2020 a 2021

práve **Slovenský futbalový zväz (SFZ)**. Systematicky a kontinuálne organizoval kampane venované boju proti rasizmu so školami, futbalovými klubmi a mimovládnyimi organizáciami s cieľom predchádzať rasizmu vo futbale; školil rozhodcov, ako postupovať na ihrisku, ak rozpoznajú prejavy rasistického správania na trávniku. Taktiež prevzal iniciatívu organizovať stretnutia viacerých agentúr v oblasti bezpečnosti, ochrany a služieb počas organizovania futbalových zápasov so zameraním na rasizmus a diskrimináciu, a zároveň **SFZ spolupracoval s FIFA, UEFA, FARE, ako aj s PZ pri tvorbe alebo aktualizácii metodických príručiek pre bezpečnostných pracovníkov, komisárov, delegátov, rozhodcov na identifikáciu znakov alebo prejavov rasistického alebo diskriminačného správania na futbalových štadiónoch.**

Vytváranie podporných mechanizmov s cieľom podporiť deradikalizáciu v hodnotených rokoch primárne zastrešovali mimovládne organizácie. **Mládež ulice** poskytovala individuálne poradenstvo a terapiu bývalým členom radikálnych skupín a tiež s nimi aktívne spolupracovala na reintegrácii do spoločnosti, či odprezentovaní ich príbehu na verejnosti. V rámci medzinárodného projektu „*Exit Europe*“, ktorý viedol k založeniu programu „*Exit Slovensko*“ spolupracovali okrem bývalých členov radikálnych skupín s radikalizujúcimi sa mladými ľuďmi a tiež s odsúdenými za trestný čin extrémizmu.

Odbor poriadkovej polície P PZ pracoval na zintenzívnení a zefektívnení činnosti sociálnych pracovníkov a príslušníkov PZ, osobitne starších referentov pre prácu v komunitách na úseku práce s vyčlenenými skupinami a komunitami, ktorí následne aktívne spolupracovali s mimovládnyimi organizáciami, samosprávami a školami pri riešení problematiky sociálne vylúčených skupín a ich integrácie. Činnosť týchto špecialistov prebiehala aj napriek nepriaznivej pandemickej situácii, súčasťou ktorej bola aj úzka spolupráca s terénnymi pracovníkmi, so zástupcami rómskych komunít, ako aj so zástupcami Úradu splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity. V roku 2021 v spolupráci s Krajským riaditeľstvom PZ Bratislava a Okresným riaditeľstvom PZ v Malackách v súvislosti s udalosťami v Plaveckom Štvrtku bolo vykonaných viacero súčinnostných stretnutí, pričom Úrad splnomocnenca vlády SR pre rómske komunity zabezpečil mediátora na riešenie vzájomných rozporov v komunite a vo vzťahu k úlohe PZ spolupôsobiť pri zabezpečovaní verejného poriadku a pri ochrane bezpečnosti osôb a majetku.

V rámci odborného časopisu „*Sociálna prevencia*“⁴ bolo publikovaných viacero článkov so zameraním na problematiku radikalizácie, extrémizmu a vybraných psychologických aspektov súvisiacich s pandémiou vírusu COVID-19 v rámci kultúrno-osvetovej činnosti. Všetky sú dostupné online, na webovom sídle Národného osvetového centra:

- Bodolló, Marian: *Duchovná služba ako prevencia trestnej činnosti* (1/2020);
- Kosnáč, Pavol: *Sociálna kohézia v kríze a mimo nej* (2/2020);
- Mareš, Miroslav: *Aktuálne výzvy prevencie antisemitizmu* (1/2021);
- Šofranec, Tomáš: *Divácke násilie v podmienkach Slovenskej republiky* (2/2021).

⁴ Národné osvetové centrum. *Sociálna prevencia*. Dostupné na internete: <https://www.nocka.sk/studeo-noc/socialna-prevencia/>